

PROTOPREZVITER

EMANUIL IANNOULIS

PREOT SLCUITOR LA BISERICA MITROPOLITANĂ
„ADORMIREA MAICII DOMNULUI ȘI SFÂNTUL DIONISIE“
DIN EGHINA

AM VORBIT CU SFÂNTUL NECTARIE...

MĂRTURII AUCENTICE

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie (Corbu)

CUPRINS

Prologul autorului	7
Rezumat cronologic al principalelor etape ale vieții Sfântului Nectarie	13

MĂRTURIA MEA

Introducere	23
Suind către mănăstire. Cu puțin după mijlocul secolului XX.	25
Construirea sfintei mănăstiri și persoanele implicate	41
Întâlnirea a doi sfinți	49
Anii dinaintea stabilirii Sfântului la mănăstirea sa ...	53
Primele griji	53
Greutăți	55
Grija de păstor	59
Sfântul Nectarie se stabilește la mănăstirea sa din Eghina	61
Alegerea locului și construirea Sfintei Mănăstiri „Sfânta Treime“	63
Demisia Sfântului Nectarie de la conducerea Seminarului Rizareios	65

Stabilirea definitivă a Sfântului Nectarie	
în mănăstirea sa	66
Ierarhul își construiește casa	66
Viața Sfântului la mănăstire, în primii ani	71
Sfântul Nectarie coboară în orașul Eghina	76
Sfântul Nectarie și Biserica Mitropolitană	83
Adormirea și îngroparea Sfântului în Eghina	91
Sfintele moaște rămân nestricate	99
Anii de după adormirea Sfântului Nectarie.	
Viața în mănăstirea lui și monahiile de aici	104
Rudele Sfântului Nectarie	114
Întru pomenire veșnică va fi dreptul	117

ALTE MĂRTURII

Introducere	121
Oameni și vieți	121
„Nu! Nu era pământesc, era ceresc!“	123
„Mama ta mi-a făcut un mare bine“	129
„Eu însă voi pleca...“	133
O casă din Eghina și Sfântul Nectarie	140
„Spune-i lui Eunichi să se ridice și să se	
îchine icoanei Maicii Domnului“	143
„Îți cer iertare, copilul meu“	150
„A auzit Dumnezeu“	152
Mărturia unui medic despre două minuni	
ale Sfântului Nectarie	153
„Pe pruncul acesta îl voi boteza eu“	155
O vizită a Sfântului Nectarie în insula Syros	158
„Am discutat o jumătate de oră,	
plimbându-mă, cu Sfântul Nectarie“	161
„Tot ce găesc înaintea mea este al tău!“	167
„A fost copilul meu“	168

„Nu am pictat icoana aceasta, ci pe cealaltă“	178
Ce înseamnă ascultare...!	185
Bateți clopotele, și preotul va veni!	187
„În luna noiembrie din anul 1961, au	
avut loc manifestări strălucite“	195
Graiul sfinților	198

OPERA TEOLOGICĂ, POETICĂ ȘI MUZICALĂ A SFÂNTULUI NECTARIE

Introducere	203
Educația muzicală și activitatea	
Sfântului Nectarie	204
Preferințele muzicale ale Sfântului	205
Sfântul poet și imnograf al Maicii Domnului	207
Opera teologică și poetică a Sfântului Nectarie	209
Odele Theotokarionului	214
Melodia odelor	215
Oda „Fecioară curată, Stăpână“	216
Cum a fost pusă pe note oda	
„Fecioară curată, Stăpână“	218
Addenda	222
Epilog	229
Anexa	233
Surse bibliografice	245

Resp 1998 — În aceeași zi și aceeași lună în care a fost botezat, hirotonit diacon și episcop, adică în 15 ianuarie, de data aceasta în anul 1998, s-a realizat, printr-un *Hrisov sinodal* al Patriarhiei Alexandriei, ridicarea nedreptății care i s-a făcut Sfântului odinioară în Egipt: „Cerem celui întru sfinți Părintelui nostru Nectarie iertare, pentru noi și pentru părinții și frații care ne-au precedat...“, semnează Fericitul Petru, Patriarhul Alexandriei, împreună cu ceilalți ierarhi din Sinod (foto 35).

S-a vădit, cu toate acestea, că, în cele din urmă, izgonirea sa din Africa a fost lucrarea Proniei dumnezeiești. Și aceasta, pentru că în Grecia, unde Sfântul a plecat, exista o mare nevoie de viață duhovnicească, de vreme ce încă din perioada Regenței stăpâna un duh cu totul antimonahal. Prin viața atentă și lucrarea virtuților, Sfântul Nectarie s-a sfințit pe el însuși, dar, în același timp, a binecuvântat și întreaga țară. Și nu doar Grecia, de vreme ce multele sale minuni s-au răspândit în toată lumea și sfințenia vieții sale este astăzi cunoscută în toată lumea.

MĂRTURIA MEA

Introducere

În capitolul anterior, legat de cronologia principalelor etape ale vieții Sfântului Nectarie, am văzut că, după ce Sfântul a trecut mai întâi prin diferite locuri, cum ar fi Constantinopol, Hios, Alexandria, Cairo din Egipt, insula Evia, Fthiótida, Peloponez, Atena, a ajuns, în cele din urmă, la Eghina, unde a întemeiat mănăstirea în care a trăit, vreme de 13 ani, până la cuvioasa sa adormire. În legătură cu activitatea și diferitele faze ale vieții sale zbuțumate, în diferitele locuri pe unde a trecut, putem găsi multe informații în numeroasele cărți care circulă deja.

În cazul de față, o problemă interesantă mi se pare că o constituie înfățișarea acestei perioade a vieții ierarhului, adică a acestor 13 ani pe care i-a petrecut în Eghina, în mănăstirea sa, în locul în care sufletul său neprihănit a avut sușurile tainice care, în cele din urmă, l-au condus la marea sa sfințenie.

El a fost, desigur, sfânt de-a lungul întregii sale vieți, dar, din clipa în care s-a descătușat de obligațiile de director al Seminarului Rizáreios și de multa împrăștiere a lumii și s-a retras în mănăstirea sa, de atunci viața sa liturgică s-a găsit „față către față“ cu Dumnezeu cel Întreit, întru cinstea Căruia a și afierosit sfânta sa mănăstire.

Prin urmare, este folositor să cunoaștem, de exemplu, în ce fel s-a petrecut alegerea locului pentru construirea mănăstirii, cine a contribuit la această hotărâre a lui, cine au fost primele monahii și felul lor de viață, precum și al Sfântului, care erau legăturile sale cu societatea din Eghina, cum s-a desfășurat înmormântarea lui, câtă vreme a ținut nestricăciunea trupului său, precum și alte subiecte diverse, pe care le

voi prezenta pornind de la informațiile date de persoane vrednice de toată încrederea, care au fost implicate în aceste evenimente.

În acest prim capitol este înfățișată, prin urmare, mărturia mea personală, legată mai cu seamă de perioada pe care Sfântul a petrecut-o în Eghina (1908-1920). În cel de-al doilea capitol al primei părți, urmează mărturiile altor persoane din Eghina și din afara ei, care se referă la întâmplări petrecute în diferite locuri și timpuri, care au legătură nemijlocită cu Sfântul Nectarie.

Cele care vor fi relatate în continuare sunt însoțite de explicațiile mele personale și urmăresc să fie utilizate ca un ghid, așa încât, la următoarea vizită pe care Sfântul ne va învrednici să o facem la mănăstirea lui ca să i ne închinăm, să cunoaștem câteva elemente din viața mănăstirii sale, precum și despre locul în care ea este construită. În acest fel, vom avea un ajutor și în rugăciunile noastre. Dar și Sfântul Nectarie, cel plin de compătimire și de iubire față de semenii săi, prin multele sale minuni, a arătat deja că dorește să ne ajute în tot ceea ce îi cerem cu credință.

În acea vreme, cam prin a doua jumătate a anului 1960, eram copil și obișnuiam să mă duc la mănăstire, în locul numit „Xántos” din cartierul „Kontós”, ca să mă închin, împreună cu alți eghiniți, la mormântul și la sfintele moaște ale noului Sfânt al Bisericii, Nectarie, despre ale cărui minuni și semne se vorbea mult, pe atunci, în insula noastră.

Ca să putem avea acum o imagine asupra atmosferei din epoca aceea, vom merge cu gândul – ca un fel de ieșire din timp – în insula Eghina, undeva după jumătatea secolului XX, sau, ca să folosim o „licență poetică”, vom face o călătorie în timp.

Să ne imaginăm, așadar, că de câteva clipe am ajuns cu vaporul în portul Eghinei, am coborât și am mers puțin pe jos până la chioșcul de bilete pentru autobuz. Ne-am așezat, apoi, în stația vechiului autobuz...

Suind către mănăstire. Cu puțin după mijlocul secolului XX...

Autobuzul ne lasă în stația „Sfântul Nectarie”, după cum auzim că strigă taxatoarea Elena – cea cunoscută în toată Eghina –, înainte ca autobuzul să-și continue cursa spre „Sfânta Marina”. Este vară, este cald și, de aceea, de îndată ce coborâm, ne așezăm să ne odihnim puțin la umbră, la magazinul lui Rodis. Comandăm acolo o limonadă produsă în insulă, care este îmbuteliată la magazinul lui Goutzas, lângă mare. După aceea, începem să urcăm pe cărarea strâmtă care trece pe lângă aria de treierat a mănăstirii.

Făcându-ne semnul crucii, trecem pe lângă mănăstirea de maici a Sfintei Ecaterina. Aici este păstrat un fragment din sfintele moaște ale Marii Mucenițe și Mirese a lui Hristos Ecaterina. De fapt, nu este o întâmplare că Eghina este considerată drept „Sfântul Munte al monahismului feminin”, întrucât pe insulă există, în total, șapte mănăstiri, toate de maici! La acest lucru a contribuit mult Sfântul Nectarie, înnoitorul monahismului feminin, după criza profundă și distrugerea pe care au suferit-o mănăstirile ortodoxe în perioada stăpânirii bavareze în Grecia...

Locul este, cu adevărat, impresionant! În dreapta, se înalță așezarea medievală a Paleohórei (foto 12). Această „Mystrás”¹ a insulei poartă pe dealurile ei, de secole,

¹ Dealurile Paleohorei amintesc de un vechi oraș medieval grecesc din sec. al XIII-lea, amplasat pe colinele din apropierea orașului Sparta, în Peloponez, cunoscut în toată lumea prin numeroasele sale palate și biserici, adevărate bijuterii de arhitectură și frescă bizantină. (n.tr.)

trezeci și cinci de biserici, pe jumătate ruinate. Dealul are o înălțime de 335 de metri, iar în mijlocul său se deosebește, într-un loc pustiu, verdeța unui brad înalt. Este „Episcopia“ (foto 14), Biserica Sfântului Dionisie, Arhiepiscopul Eghinei, ale cărui moaște se află acum în Zákynthos. Dacă ne vom osteni să mergem până acolo, atunci vom vedea că, în curtea bisericii, în partea dreaptă a ușii bisericii, se află tronul arhieresc de piatră, simplu și mic, de pe care predica „Sfântul iertării“, Dionisie, și împărțea anafura după Sfânta Liturghie. Dacă mai urcăm cele câteva scări spre sud, vom putea vizita și smerita lui chilie. Dar altul este acum țelul călătoriei noastre...

Mergem deja de aproximativ zece minute, desfătându-ne de frumusețea locului! Îndată ce drumul cotește, observăm, în dreapta, intrarea în sfânta mănăstire pe care a ridicat-o Sfântul Nectarie în cinstea Sfintei Treimi (foto 20). Înainte să trecem de poarta mănăstirii, la aproximativ 20 de metri de ea, se află o casă veche, cu două camere și un hol, separat de curte printr-un perete de sticlă.

În vremea studenției, îl vizitam acasă, în Atena, pe Sotos Hondropoulos. De la el am aflat că prima chilie din stânga a fost construită din piatră de însuși Sfântul Nectarie. Neuitatul autor al cărții *Sfântul secolului nostru*² înnopta în această cameră atunci când venea la Eghina pentru a se ocupa de contabilitatea mănăstirii. Mi-a mai spus și alte întâmplări legate de Sfântul Nectarie și de mănăstirea lui, care formează fondul lucrării sale biografice despre Sfântul Nectarie.

² Vezi traducerea în lb. română, ed. cit. (n.tr.)

Deasupra intrării principale în sfânta mănăstire, citim, pe o placă de marmură, inscripția aferosirii de către Sfântul Nectarie a mănăstirii sale lui Dumnezeu cel în Treime.

După ce coborâm puținele scări de la intrare, observăm, în stânga, *katholiconul* sfintei mănăstiri. Pe dinafară, biserica este vopsită în benzi late, colorate în două culori fundamentale: un roșu-închis tradițional, un fel de bordo, și un galben care bate către auriu, cu o dungă subțire, aspră între ele. De la bătrâna Stareță a mănăstirii am aflat că alegerea acestor culori se datorează Sfântului Nectarie însuși. În acest fel, vrednicul slujitor al Celui Preaînalt a vrut să simbolizeze prin culoarea roșie firea umană a Domnului Iisus și jertfa Lui, în timp ce prin cealaltă culoare, dumnezeirea Lui. Linia aspră care le unește simbolizează suflarea creatoare a Sfântului Duh în acest locaș al Sfintei Treimi. Se vede că nimic nu este întâmplător în acest loc umblat de sfinți!

Intrăm acum în paraclisul din stânga al bisericii. Ne impresionează mulțimea de candelă, icoane și ofrande, așezate spre mărturia multor minuni făcute de Sfântul Nectarie. În față, în partea stângă, așezată pe un tron sculptat în marmură, se poate distinge pictura sfântului ierarh, cu chipul său blând, binecuvântând. La picioarele lui, este așezată comoara cea de mult preț: sfântul cap al Sfântului Nectarie, pus într-o raclă de argint. Alături, în partea dreaptă, într-o raclă, de asemenea, de argint, sunt păstrate celelalte sfinte moaște ale Sfântului Nectarie³ (foto 17, 18 și 19).

³ Aceste racle valoroase sunt ofranda neuitatului bijutier eghinit Antonie Leouși și al surorii sale Ana. Același bijutier a făcut și o donație cu care s-a construit o mare clădire în scopuri filantropice, cunoscută azi în Eghina ca Fundația „Leousio“. Aici, în fiecare zi, sunt

În acest paraclis, în care se află sfințele moaște, stau bărbații în cursul sfințelor slujbe, pentru că biserica principală de alături are rânduiala de *avaton* pentru bărbați, potrivit cu rânduielile lăsate de sfântul ctitor al mănăstirii. Nici măcar credinciosului său colaborator, Kostis Sakkopoulos, Sfântul Nectarie nu-i îngăduia să rămână în spațiul destinat monahiilor, în timpul Dumnezeieștii Liturghii. Sfântul voia ca toate să se săvârșească în sfânta mănăstire cu discernământ, potrivit rânduiei și cu bună-cuviință.

Ne închinăm la sfințele moaște, iar apoi trecem alături, în biserica principală (foto 16). Îndată ce intrăm, ne putem închina, în stânga, la o icoană mare a Maicii Domnului „Portaitissa“, copie a icoanei care se găsește la Sfântul Munte Athos, în Sfânta Mănăstire Ivíron. A comandat-o însuși Sfântul Nectarie la atelierul iconografic al Chilei „Sfântul Gheorghe“ a Ioasafeilor, acolo sus, în Sfântul Schit Kavsokalívia (foto 82 și 86). Pe inscripția de pe icoană putem citi: „Prin mâna ieromonahului Panaret, Kavsokalivia, Sfântul Munte, 1906“, o inscripție așezată în partea dreaptă, de jos, a icoanei.

Sfântul Altar al unei biserici ortodoxe reprezintă, cu siguranță, cel mai sfânt loc al ei, de aceea preoții care intră în altar se închină, mai înainte de toate, la Sfânta Masă. Punctul cel mai important al Sfintei Mese este, de bună seamă, Sfântul Chivot, în care se odihnește Mielul lui Dumnezeu, cel jertfit la Dumnezeiasca Liturghie din Sfânta și Marea zi de Joi. Sfântul Nectarie a simțit o deosebită bucurie când, după sfințirea Bisericii „Sfânta Treime“,

pregătite de către voluntare numeroase porții de mâncare și împărțite pe la casele fraților noștri mai săraci.

săvârșită la 2 iunie 1908, a așezat pe Sfânta Masă un chivot foarte frumos din argint, sub formă de biserică, pe care este încrustată următoarea inscripție: „Frații N. Pantelidou, 1909“. Acest chivot împodobește Sfânta Masă până astăzi. Aici liturghisea sfântul ierarh. Avem mărturii ale monahiilor că aici s-au săvârșit, de-a lungul timpului, numeroase minuni, avându-l ca slujitor pe Sfântul Nectarie! De aceste lucruri mai presus de fire te poți apropia numai în tăcere și cu credință...

În interiorul altarului, în partea dreaptă a absidei proscomidiarului, se găsește o mică icoană reprezentându-le pe cele trei sfințe ocrotitoare ale ierarhului: Sfintele Mucenițe și Fecioare Chiriachí, Parascheví⁴ și Teodosía. Această icoană a fost pictată de către monahii Danielei, la Sfântul Munte, în urma unei comenzi făcute de Sfântul Nectarie. El avea evlavie mai cu seamă către Sfânta Chiriachí, pentru că marea muceniță era cinstită în patria lui, Tracia, dar și în Hios. Acolo, familia marilor săi binefăcători, I. Horemi, construiseră pe proprietatea ei și o bisericuță în cinstea Sfintei Chiriachí.

Este foarte important că, încă înainte ca Sfântul Nectarie să se stabilească în Eghina, acesta a scris, într-o epistolă din 26 martie 1907, către Stareța Xenia, următoarele: „Să chemați în rugăciune către Domnul și pe sfințele mele ocrotitoare: Sfânta Parascheví, Sfânta Chiriachí și Sfânta Teodosia! De asemenea, și pe Sfânta Eufimia!

⁴ Este vorba de Sfânta Cuvioasă Muceniță Parascheví, martirizată la Roma în anul 140 (sec. II) și prăznuită în 26 iulie, pentru care grecii au o evlavie deosebită. A nu se confunda cu Sfânta Parascheva cea Nouă de la Iași (sec. XI). (n.tr.)

Câteva surori să se ducă [la Biserica Sfintei Chiriachí], într-o duminică sau într-o sâmbătă, și să facă o Liturghie și să citească Paraclisul la Sfânta Chiriachí!⁵ Sfântului Nectarie însuși îi plăcea să liturghisească în vechea mănăstire și în biserica Sfintei Chiriachí din Paleohóra, în perioada în care se stabilise deja definitiv în mănăstirea lui.

Iconostasul simplu, dar în același timp sugestiv, în lumina slabă a bisericii de lemn, este împodobit astăzi cu aceleași icoane pe care le avea și în vremea Sfântului Nectarie, doar cu o singură deosebire: în locul unde astăzi se găsește icoana mare, îmbrăcată în argint, a Sfintei Treimi, cu inscripția: „Darul lui I. D. Mylonopoulos, 15.08.1911“, în vremea Sfântului Nectarie se găsea așezată icoana măreață a Marelui Arhieru. Astăzi, această icoană expresivă este agățată pe perete, deasupra străzii din dreapta.

În *katholiconul* mănăstirii, auzim acum cântându-se troparul Sfântului:

„Pe vlăstarul Silivriei și lauda Răsăritului,
pe stâlpul Ortodoxiei și sprijinitorul Eghinei, pe Nectarie
să-l laudăm noi, credincioșii, căci degrab revărsându-se ca un
nectar, din izvoarele mântuirii îi adăpă pe cei ce strigă:
Slavă lui Hristos, Celui ce te-a slăvit,
slavă Celui ce te-a arătat minunat,
slavă Celui ce în vremurile de pe urmă luminat te-a sfințit.“

⁵ Sfântul Nectarie se referea la Biserica Sfintei Chiriachí aflată în Paleohora, din vecinătate. Cf. Titos Matthaiákis, *Sfântul Nectarie, Mitropolitul Pentapolei, Epistole catehetice către monahiile Sfintei Mănăstiri Sfânta Treime din Eghina, Ep. 100* (în lb. greacă), Atena, 1984, p. 197.

Cea care a cântat este egumena Teodosia Katsa (1888-1978), psalta Sfântului Nectarie, „privighetoarea cu bun cânt“, așa cum o numea însuși Sfântul, care cânta în strana din dreapta, cu glasul ei melodios (foto 25). Este vorba de vechiul tropar, care a fost compus în cinstea Sfântului după aflarea sfințelilor sale moaște⁶.

În strana din dreapta cântă (foto 26), cu o voce la fel de umilincioasă, monahia Tecla Alifranghí (1898-1978). Păstrez în inimă aceste imagini, cântări și amintiri îndepărtate, profunde, personale...

La strănile sfintei mănăstiri au slujit, de-a lungul timpului, monahii evlavioase, înzestrate cu voci frumoase. Până astăzi, din aceste străni sunt înălțate imne către Preasfânta Treime și către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, din *Theotokarionul* pe care l-a alcătuit însuși Sfântul. Cu siguranță că se va bucura în ceruri, acolo unde se află acum, sfântul ierarh, pentru că până astăzi este păstrată această frumoasă tradiție în mănăstirea lui.

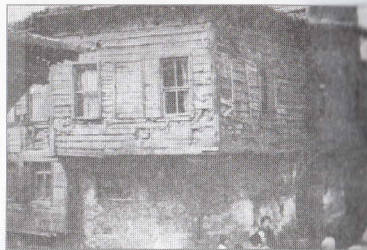
Între cele două străni se află atârnat un polieleu frumos și subțire, din cristal, cu douăsprezece candelă. La acesta ne vom referi mai târziu.

Ieșim acum din *katholicon* și pășim către răsărit, trecând pe lângă mormântul Sfântului. Ținta noastră este să vizităm încăperile personale în care a locuit Sfântul Nectarie. Urcăm cele câteva trepte care duc din curte spre aceste încăperi și intrăm într-o cameră mică. Este, de fapt, un mic hol, cu un bufet vechi și o canapea. Aceste

⁶ Acest tropar m-a învățat să-l cânt mătușa mea, Iakoumina, spre cinstea marelui Sfânt, care izvora, parcă, apă vie în lăuntrul nostru! Îmi place să cânt acest tropar până astăzi...

1. Mama Sfântului Nectarie

2. Casa din Silivria în care s-a născut Sfântul (astăzi dărâmată).

3. Elevul Anastase Kefalas la Constantinopol (al treilea, așezat).

4. Tânăr arhieru de Pentapole (15 ianuarie 1889)

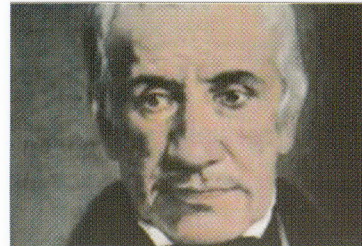

5. Sfântul Nectarie, ca Mitropolit al Pentapolei.

6. Sfântul Nectarie după Sfânta Liturghie, într-un sat din Evia, 1893.

7. Gheorghe Rizaris, portret în ulei de Nichifor Litras

8. Sf. Nectarie împreună cu elevii săi de la Seminarul Rizareios

9. Sfântul îmbrăcat ca simplu monah.

